

**Ганна МАРИНЧЕНКО,**  
*orcid.org/0000-0003-3208-0546*  
кандидат історичних наук,  
старший викладач кафедри історії  
Миколаївського національного університету  
імені В. О. Сухомлинського  
(Миколаїв, Україна) [anya.marinchenko@gmail.com](mailto:anya.marinchenko@gmail.com)

## ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стаття присвячена розкриттю поняття інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх і нинішніх учителів історії. Розкрито зміст інформаційно-комунікаційної компетентності. Зроблено аналіз дистанційних курсів Антоніни Букач «Додатки Google у професійній діяльності викладача/адміністрації закладу освіти» та Ірини Смирнової «Створення сучасних засобів навчання за допомогою інформаційних технологій». Розкрито навички роботи з додатками Gmail, Google Classroom, Google Keep, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Презентації, Google Форми, Google Малюнки, Google Мої карти, Google Сайти, YouTube, Довідка Google, Інструменти безпеки Google.

Змістову теоретичну частину, ілюстровану практичним застосуванням сучасних інновацій у сфері ІКТ, надають спікери вебінарів, що організують і проводять освітні проекти «На урок», «Просвіта», «Всеосвіта» тощо.

**Ключові слова:** сучасний вчитель, інноваційність навчання, інформаційно-комунікаційна компетентність, інформаційна компетентність, вебінар, онлайн-курс, дистанційне навчання.

**Ganna MARINCHENKO,**  
Candidate of Historical Sciences,  
Senior Lecturer at the Department of History  
of Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University  
(Mykolaiv, Ukraine) [anya.marinchenko@gmail.com](mailto:anya.marinchenko@gmail.com)

## FORMATION OF INFORMATION COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER OF HISTORY BY MEANS OF MODERN ICT

The article deals with the concept of information and communication competence of future history teachers and current teachers. The content of information and communication competence is considered. The analysis of the distance learning courses of Antonina Bukach "Google applications in the professional activities of a teacher / administration of an educational institution" and Iryna Smirnova "Creation of modern teaching aids using information technologies" was made. The author shows the skills of working with applications Gmail, Google Classroom, Google Keep, Google Drive, Google Docs, Google Spreadsheets, Google Presentations, Google Forms, Google Drawings, Google My Maps, Google Sites, YouTube, Google Help, Google Security Tools.

The substantive theoretical part illustrated by the practical application of modern innovations in the field of ICT is provided by speakers of webinars who organize and conduct the educational project "NaUrok", "Prosvita", "Vseosvita" and others: "Interactive technologies in education: attracting students to the learning process using Internet services", "Internet Olympiad – a modern tool for the use of ICT in the educational process", "Information and computer systems in the process of managing NUS: network capabilities", "Media literacy: Social networks in the development and self-development of the teacher", "Electronic educational gaming resources - new opportunities for inclusive education", "Methodology and digital tools for planning teamwork in high school", "Online space as a key center for the implementation of teacher partnerships (discussion)", "Online services for creating tests", "Principles of using interactive panels as a new educational tool", "Interactive games as an effective educational tool of modern teaching", "Google capabilities in the educational environment", "Online resources for organizing the practice of working with visual sources of information", "Using virtual and augmented reality on the subject: tools and examples", "Secrets of presentations for teachers", "Creating a personal Teacher's Site", "The Future of Educational Technologies: Do we prepare children for life in 2030?", "The components of the successful professional development of the modern teacher", "The use of Google-forms in the educational process", "Virtual space for the development of professional teachers competence", "Opportunities for the teacher".

It is noted that modern information and communication technologies only complement and visualize the work of the teacher but not replace it.

**Key words:** modern teacher, innovative learning, information and communication competence, information competence, webinar, online course, Distance learning.

**Постановка проблеми.** Сучасне суспільство – суспільство інформаційне. Щоб орієнтуватися в інформаційному просторі, правильно визначати та використовувати інформацію, необхідні певні навички. Новий Закон України «Про освіту» передбачає оволодіння здобувачами освіти такими ключовими компетентностями: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість і фінансова грамотність; інші компетентності, передбачені стандартом освіти (Закон України «Про освіту», 2017).

**Метою статті** є розкриття поняття інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх і нинішніх учителів історії.

**Виклад основного матеріалу.** Формула Нової української школи визначає таке: «Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) в освітній галузі має перейти від одноразових проектів у системний процес, який охоплює всі види діяльності. ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, сформувавши в учня важливі для нашого століття технологічні компетентності» (Концепція НУШ, 2017).

Щоб зрозуміти, в чому полягають навички інформаційно-комунікаційної компетентності, необхідно для початку зрозуміти, що собою являють інформаційно-комунікаційні технології.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології (Information and Communication Technologies, ICT) – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих із метою збирання, опрацювання, зберігання, поширення, показу і використання інформації в інтересах її користувачів (Швачич та ін., 2017: 5).

Поняття «інформаційно-комунікаційні технології» часто ототожнюють із терміном «інформаційні технології» (далі – ІТ), хоча ІКТ – це загальніший термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомуні-

кацій (телефонних ліній і бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дають змогу користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію.

Інакше кажучи, ІКТ складається з ІТ, а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо- і відеообробки, передачі, мережевих функцій управління та моніторингу. Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують і підтримують інформаційні процеси, тобто процеси пошуку, збору, передачі, збереження, накопичення, тиражування інформації та процедури доступу до неї.

У педагогічній літературі формування цього вміння має назву «формування інформаційної компетентності». До формування цього поняття звернулися вчені-теоретики та методисти ще в кінці 1990-х – на початку 2000-х років. Серед них – Н. Насирова, О. Кизик, О. Барановська, С. Тришина, А. Гриценко (Насирова, 1998; Кизик, 2003; Барановська, 2004; Тришина, 2004; Гриценко, 2013).

Але щоб формувати це вміння в учнів інформаційною компетентністю має володіти і сам вчитель. Цьому сприяє використання в підготовці майбутніх учителів історії сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і безпосереднє навчання теперішніх учителів на онлайн-курсах, що сприяють формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності.

Серед таких дистанційних онлайн-курсів варто зазначити курси Антоніни Букач «Додатки Google у професійній діяльності викладача/адміністрації закладу освіти» та Ірини Смирнової «Створення сучасних засобів навчання за допомогою інформаційних технологій».

Ці курси допомагають створити чи вдосконалити вже створені веб-сайти та розкривають можливості Google-диску для спільної роботи всіх учасників навчального процесу.

Антоніна Букач – тьютор дистанційного курсу «Додатки Google в професійній діяльності» та власник відповідної Google+ Спільноти, автор освітнього каналу на YouTube, учитель-методист Білоцерківської ЗШ № 18, методист з інформаційних технологій науково-методичного центру управління освіти й науки Білоцерківської міської ради, Google for Education Certified Trainer.

Курс «Додатки Google у професійній діяльності викладача/адміністрації закладу освіти» передбачає отримання практичних результатів, а саме: сайт-портфоліо учасника з інтегрованими

об'єктами Google, створеними під час навчання; сайт для навчальної дисципліни/напряму діяльності; віртуальна кімната в Google Classroom для дисципліни/напряму діяльності; (Власна – роль викладача/організатора + необхідні навички: створення запитань, організація дискусії, додавання завдань на спільне редагування, створення копії для кожного студента, виставлення оцінок, приватна комунікація з учасниками, збір завдань на Диск Google викладача); опанування можливостей Диску Google: вивчення рівнів доступу (спільне редагування, коментування об'єктів, доступи для перегляду за посиланням і для конкретних користувачів), створення власних Документів, Презентацій, Малюнків, Таблиць, Форм опитування й тестування; використання доповнень до об'єктів Google Диску; налаштований канал YouTube; записане навчальне відео, опубліковане на YouTube; участь у прямих трансляціях. Ознайомлення з можливостями організувати вебінари через прямий ефір YouTube; використання додатку Google Keep для швидких нотаток, онлайн-закладок, створення списків для презентацій; наскрізна тема для опрацювання «Безпека в мережі Інтернет», організація безпечного онлайн-простору.

А. Букач пропонує ознайомитися та набути певних навичок роботи з такими додатками: Gmail, Google Classroom, Google Keep, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Презентації, Google Форми, Google Малюнки, Google Мої карти, Google Сайти, YouTube, Довідка Google, Інструменти безпеки Google (Букач, 2018).

Ірина Смирнова – куратор онлайн-курсу «Створення сучасних засобів навчання за допомогою інформаційних технологій», методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Сумській області, призер IX Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті – 2017» у номінації «Інтеграція змісту професійної освіти як світова тенденція розвитку освітніх технологій», призер Всеукраїнського конкурсу «Планета IT-2017» у номінації «Онлайновий освітній ресурс», учасник проектної групи щодо створення віртуального комплексно-методичного забезпечення з професій «Продавець продовольчих товарів», «Манікюрник»; ініціатор і практичний консультант створення блогосфери Навчально-методичного центру в Сумській області.

Курс «Створення сучасних засобів навчання за допомогою інформаційних технологій» допоможе розібратися у всіх нюансах створення інтерактивних засобів навчання, використання хмарних технологій і містить покрокові інструкції щодо ство-

рення власних інтерактивних засобів навчання. Слухачі курсу отримають знання та зможуть після його завершення створювати якісні інтерактивні презентації, слайд-шоу та онлайн-тести; створювати та використовувати онлайн-дошку під час занять та самостійної роботи учнів; використовувати хмарні технології в освітньому процесі; розробляти безкоштовні веб-сайти, створювати на їхній основі навчальні-ресурси.

Крім того, ці курси розкривають можливості використання сервісів для візуалізації навчального процесу, таких як Popplet та Padlet, цікаві розширення та можливості додатків Google (документ, таблиця, презентація) (Смирнова, 2018).

Змістову теоретичну частину, ілюстровану практичним застосуванням сучасних інновацій у сфері ІКТ, надають спікери вебінарів, що організують і проводять освітні проекти «На урок», «Просвіта», «Всеосвіта» тощо.

Тут варто виділити такі вебінари: «Інтерактивні технології в освіті: залучаємо учнів у процес навчання за допомогою інтернет-сервісів», «Інтернет-олімпіада – сучасний інструмент використання ІКТ в освітньому процесі», «Інформаційно-комп'ютерні системи у процесі управління НУШ: можливості мережі», «Медіаграмотність: Соціальні мережі у розвитку і саморозвитку вчителя», «Електронні освітні ігрові ресурси – нові можливості для інклюзивної освіти», «Методологія та цифрові інструменти для планування командної роботи в старшій школі», «Онлайн-простір як ключовий осередок реалізації вчительського партнерства (дискусія)», «Онлайн-сервіси для створення тестів», «Принципи використання інтерактивних панелей як нового навчального інструменту», «Інтерактивні ігри як ефективний освітній інструмент сучасного вчителя», «Можливості Google в освітньому середовищі», «Онлайн-ресурси для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації», «Використання віртуальної та доповненої реальності на уроках: інструменти та приклади» (<https://naurok.com.ua/webinar>), «Секрети презентацій для освітян», «Створення персонального сайту вчителя», «Майбутнє освітніх технологій: чи готуємо ми дітей до життя в 2030?», «Складові успішного професійного розвитку сучасного вчителя», «Використання Google-форм в освітньому процесі», «Віртуальний простір для розвитку професійної компетентності педагогів», «Можливості для вчителя» (<http://prosvita.tilda.ws/was>) тощо.

Саме практичне застосування ІКТ під час викладання фахових дисциплін дає змогу майбутнім учителям-історикам оцінити плюси і

мінуси використання того чи іншого прийому під час розгляду певної теми; оцінити на собі в ролі учня всі можливості певних сервісів, щоб зрозуміти, що саме хочеться та буде реалізовано в професійній діяльності.

Адже, на думку О. Кизик, інформаційну компетентність доповнює таке: здатність до самостійного пошуку та опрацювання інформації; здатність до групової діяльності та співпраці за допомогою використання сучасних комунікаційних технологій; готовність до саморозвитку у сфері інформаційних технологій, необхідних для постійного підвищення кваліфікації та реалізації себе в професійній праці (Кизик, 2003: 167).

Сучасні ІКТ цьому дуже сприяють. Ми вже говорили про веб-сервіси, що сприяють коопе-

ративній діяльності (Google-диск, LearningApps.org, Padlet тощо) (Маринченко, 2018с), самоперевірки та формуючій оцінці знань (Triventy, Kahoot, Quizizz тощо) (Маринченко, 2018а), а також сервіси, що сприяють самостійному оволодінню знаннями (EduCanon, EDpuzzle) (Маринченко, 2018b).

Систематичне використання цих сервісів під час викладання курсів професійної підготовки майбутніх учителів історії та безпосередньо самими вчителями історії сприятиме формуванню в них вміння самостійно шукати та застосовувати нові програми та веб-сервіси для професійної діяльності.

**Висновки.** Однак наголосимо на тому, що сучасні інформаційно-комунікаційні технології лише доповнюють і візуалізують роботу вчителів, а не замінюють її.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII / Верховна Рада України. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T172145.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html).
2. Концепція Нової Української школи. URL: <http://nus.org.ua/about/formula>.
3. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навчальний посібник / Г. Швачич та ін. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.
4. Насирова Н. Технология развития информационной компетентности студентов гуманитарных факультетов. *Информационные технологии в гуманитарных науках* : материалы телеконференции. Казань, 1998. URL: [http://www.ksu.ru/gum\\_konf/ot1.htm](http://www.ksu.ru/gum_konf/ot1.htm).
5. Кизик О. К вопросу о становлении информационной компетентности как составляющей профессиональной компетентности выпускника профессионального лицея. *Университеты в образовательном пространстве региона: опыт, традиции и инновации* : материалы научно-методической конференции. Петрозаводск, 2003. Ч. 1. С. 167–168.
6. Барановська О. Інформаційні компетентності учнів як дидактична категорія. *Біологія і хімія в школі*. 2004. № 6. С. 32–34.
7. Тришина С., Хуторской А. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования. *Интернет-журнал «Ейдос»*. 2004. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>.
8. Гриценко А. Роль шкільного учителя в процесі формування інформаційної компетентності у старшокласників. *Історія в школі*. 2013. Вересень. С. 17–19.
9. Сайт – електронне портфоліо вчителя інформатики Білоцерківської загальноосвітньої школи № 18 Букач Антоніни Василівни. URL: <https://sites.google.com/site/antone4ka>.
10. Смирнова І. Інтернет-майстер-клас «Упровадження інформаційних технологій педагогами ПТНЗ». URL: <https://blogptnznvchanna.blogspot.com>.
11. Маринченко Г. Сучасні веб-сервіси в роботі вчителя при перевірці знань учнів. *Актуальні проблеми розвитку країн світу: історія і сучасність* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 11 травня 2018 р. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2018. С. 84–85.
12. Маринченко Г. Використання ІКТ при підготовці майбутніх вчителів історії. *Південь України у вітчизняній та європейській історії* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 13–14 вересня 2018 р. Одеса : Екологія, 2018. С. 168–169.
13. Маринченко Г. Використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у вивченні дисциплін суспільствознавчої галузі. *Збірник матеріалів обласного методичного об'єднання викладачів соціально-економічних дисциплін закладів вищої освіти I–II рівні акредитації Миколаївської області*. Миколаїв, 2018. С. 6–10.

### REFERENCES

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 r. № 2145-VIII [On Education: Law of Ukraine dated September 5, 2017, No. 2145-VIII]. Retrieved from: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T172145.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html).
2. Kontseptsiia Novoi Ukrainkoi shkoly [Concept of the New Ukrainian School]. Retrieved from: <http://nus.org.ua/about/formula>.
3. Shvachych, H. et al. (2017). Suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii : navchalnyi posibnyk [Modern information and communication technologies : a manual]. Dnipro : NMetAU. [in Ukrainian].

4. Nasirova, N. (1998). Tekhnologiiia razvitiia informatsionnoi kompetentnosti studentov gumanitarnykh fakultetov [Technology development of information competence of students of humanitarian faculties]. *Informatsionnye tekhnologii v gumanitarnykh naukakh* : materialy telekonferentsii. Kazan. Retrieved from: [http://www.ksu.ru/gum\\_konf/ot1.htm](http://www.ksu.ru/gum_konf/ot1.htm).
5. Kizik, O. (2003). K voprosu o stanovlenii informatsionnoi kompetentnosti kak sostavliaiushchei professionalnoi kompetentnosti vypusknika professionalnogo litseia [On the issue of the development of information competence as a component of professional competence of a graduate of a professional lyceum]. *Universitety v obrazovatel'nom prostranstve regiona: opyt traditsii i innovatsii* : materialy nauchno-metodicheskoi konferentsii. Petrozavodsk, part 1, pp. 167–168.
6. Baranovska, O. (2004). Informatsiini kompetentnosti uchniv yak dydaktychna katehoriia [Informational competence of students as didactic category]. *Biologhiia i khimiia v shkoli*, no. 6, pp. 32–34.
7. Trishina, S., Khutorskoi, A. (2004). Informatsionnaia kompetentnost spetsialista v sisteme dopolnitelnogo professionalnogo obrazovaniia [Information competence of a specialist in the system of continuing professional education]. Internet-zhurnal “Eidos”. Retrieved from: <http://www.eidos.ru/jornal/2004/0622-09.htm>.
8. Hrytsenko, A. (2013). Rol shkilnoho uchytelia v protsesi formuvannia informatsiinoi kompetentnosti u starshoklasnykiv [The role of a school teacher in the formation of information competence in senior pupils]. *Istoriia v shkoli*, September, pp. 17–19.
9. Sait – elektronne portfolio vchytelia informatyky Bilotserkivskoi zahalnoosvitnoi shkoly № 18 Bukach Antoniny Vasylivny [The site is an electronic portfolio of computer science teacher of Bila Tserkva secondary school № 18 Bukach Antonina Vasilivna]. Retrieved from: <https://sites.google.com/site/antone4ka>.
10. Smyrnova, I. Internet-maister-klas “Uprovadzhennia informatsiinykh tekhnolohii pedahohamy PTNZ” [Internet master-class “Implementation of information technologies by teachers of vocational schools”]. Retrieved from: <https://blogptnznachanna.blogspot.com>.
11. Marynchenko, H. (2018). Suchasni veb-servisy v roboti vchytelia pry perevirtsi znan uchniv [Modern web services in the work of the teacher when checking students' knowledge]. *Aktualni problemy rozvytku krain svitu: istoriia i suchasnist* : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Mykolaiv, May 11, 2018. Mykolaiv : MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, pp. 84–85.
12. Marynchenko, H. (2018). Vykorystannia IKT pry pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv istorii [Use of ICT in the preparation of future teachers of history]. *Pivden Ukrainy u vitchyzniani ta yevropeiskii istorii* : materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, Odesa, September 13–14, 2018. Odesa : Ekolohiia, pp. 168–169.
13. Marynchenko, H. (2018). Vykorystannia suchasnykh informatsiino-komunikatyvnykh tekhnolohii u vyvchenni dystsyplin suspilstvoznavchoi haluzi [The use of modern information and communication technologies in the study of disciplines in the social sciences industry]. *Zbirnyk materialiv oblasnoho metodychnoho ob'iednannia vykladachiv sotsialno-ekonomichnykh dystsyplin zakladiv vyshchoi osvity I–II rivni akredytatsii Mykolaivskoi oblasti*. Mykolaiv, pp. 6–10.